

ЧЛЕНСТВО У ВСЕСВІТНІЙ МИТНІЙ ОРГАНІЗАЦІЇ

МУЗИКА Ярослав Іванович - аспірант кафедри міжнародного права Львівського національного університету імені Івана Франка

В статті проаналізовані доктринальні підходи к інституту членства в міжнародних організаціях, указано их форми и виды. Отражена динамика вступления государств во Всемирную Таможенную Организацию и распределение их на рабочие регионы по географическому принципу. Исследованы порядок приобретения и правовой статус членов Всемирной Таможенной Организации (ВТамО).

Ключові слова: види членів міжнародних організацій, форми членства у міжнародних організаціях, Всесвітня митна організація.

Актуальність

Митні відносини належать до тих сфер міжнародно-правового регулювання, у яких зацікавлені практично всі держави сучасного світу. Про це свідчить і значна кількість держав-членів Всесвітньої Митної Організації, яка робить її однією із найбільших міжнародних організацій за колом учасників. Саме тому актуальним є дослідження основних засад та особливостей членства у Всесвітній Митній Організації.

Питання про членство міжнародних організаціях досить добре досліджені вітчизняною і зарубіжною міжнародного права. Про них йдеться в працях таких вчених, як Г.М. Вельямінова, З. Доліви-Клепацькі, О.Н. Журека, П. Жюйара, Л.А. Левіної, Дж. Кунца, Т.І. Левицького, А.А. Мойсеєва, В. Моравецького, Г.І. Морозова, Т.Н. Нешатаєвої, ева, Д.І. Фельдмана, А.С. Фещенка, Е.А. Шибаєвої, Х.А. Шреплера, В.М. Шуми-

лова та інших. Проте питання про членство у Всесвітній митній організації залишається поза увагою вчених.

Виклад основного матеріалу

Інститут членства в міжнародній організації є одним із найважливіших у системі права міжнародних організацій. Він слугує юридичним оформлення участі держави в роботі міжнародної організації. Норми, що його формують, визначають порядок, характер і зміст участі членів міжнародної організації в її роботі, а також основні форми цієї участі.

На важливості інститут членства в міжнародній організації наголошують і в доктрині права міжнародних організацій. Як слушно наголошував В. Моравецький: «Склад членів грає вирішальну роль в здатності організації до дії» [1, с.51]. Інший представник науки міжнародного права, Т.І. Левицький вказує, що «у кінцевому рахунку існування самої міжнародної організації залежить від держав-членів цієї організації» [2, с.50].

Власне, саме поняття «членство в міжнародній організації» в доктрині міжнародного права розглядається як: «інститут права міжнародних організацій, який об'єднує норми, що регулюють порядок і умови вступу, види членів, сукупність їх прав та обов'язків, питання призупинення та припинення участі в міжнародних організаціях, а також відповідальність держав як членів організації» [3, с. 17-19].

Існують різні види членства в міжнародних організаціях. Зокрема, І.І. Лукашук виділяв:

а) повне членство – члени володіють повним об'ємом прав та обов'язків відповідно до статуту міжнародної організації;

б) асоційоване членство – від повного членства відрізняється відсутністю права брати участь у голосуванні і бути обраним у виконавчі органи;

с) статус спостерігача;

д) консультативний статус [4, с. 56].

Окрім того, у доктрині міжнародного права виділяють й інші види членів міжнародної організації, зокрема, Є.О. Шибаєва, М. Поточний, Т.І. Левицький та ін. виділяють первісних членів та тих, що приєдналися. До першої категорії відносяться держави, які брали участь в розробці установчого акту, а також держав, що не брали участі в його розробці, але підписали і ратифікували його із самого початку [5, с. 27-28].

Відповідно, первісними членами Всесвітньої Митної Організації слід вважати ті держави, які приєдналися до Конвенції про створення Ради Митного Співробітництва з моменту її підписання і до її вступу в дію, тобто з 15 грудня 1950 р. до 4 жовтня 1951 р. Таким є 12 держав – Бельгія, Франція, Західна Німеччина, Греція, Ісландія, Італія, Люксембург, Нідерланди, Норвегія, Португалія, Швеція, Об'єднане Королівство Великобританії та Північної Ірландії [6].

Щодо другого виду – тих, що приєдналися, то їх визначають як: «...держави, що стали членами організації після початку її діяльності шляхом приєднання до установчого акту у відповідності із встановленими правилами» [7, с.56]. У випадку Всесвітньої Митної Організації, такими слід розглядати 167 держав-членів, які приєдналися до її Статуту протягом наступних 60 років після його вступу в силу.

Проте в доктрині наголошують, що за будь-якого з цих видів членства об'єм прав та обов'язків буде однаковий. Як вказує Т.І. Левицький, єдиною різницею між членами в цьому випадку є пов'язаним з об'єктивними обставинами – первісні члени не потребують проходити спеціальні процедури стосовно вступу в міжнародну організацію [2, с.52-53]. Якщо проаналізувати Статут Всесвітньої Митної Організації, то можна побачити, що згідно зі ст. 2 в ньому передбачені дві форми членства:

– повне;

– як спостерігача [8].

Інші форми членства, зокрема «асоційоване» не передбачаються. Така множинність видів членства є характерною і для інших міжнародних організацій. Так, Статут Продовольчої та сільськогосподарської Організації ООН (ФАО), а саме його ст. II, як види членства передбачає «повне» та «асоційоване» [9]. Також і п. б ст. 5 Статуту Ради Європи передбачає можливість асоційованого членства в Раді Європи [10].

Відповідно до частини першої ст. II Статуту Всесвітньої Митної Організації 1950 р. її членами є: «(i) Договірні Сторони цієї Конвенції» [8]. Крім держав, членами Всесвітньої Митної Організації можуть бути, згідно з підпунктом ii) пункту а) ст. II, Уряди окремих митних територій. До таких відносяться залежні території, які наділені правом самоуправління (напр. заморські території Франції, Великобританії, Нідерландів і т.п.) [8].

Аналогічні вимоги щодо членства окремих територій чи груп територій у міжнародній організації можна знайти і в установчих актах інших міжнародних організацій. Зокрема, така ситуація врегульована згідно з п. 11 ст. 2 Статуту Продовольчої та сільськогосподарської Організації ООН (ФАО). Щоправда в цьому випадку вони можуть претендувати виключно на асоційоване членство [9].

Що ж до другої форми членства, то в частині четвертій ст. II Статуту Всесвітньої Митної Організації встановлено, що спостерігачами можуть бути держави, які не є членами Організації або ж інші міжнародні організації [8]. У той же час, спостерігачі мають обмеження стосовно участі в окремих аспектах діяльності Організації. Так, вони не можуть брати участь у роботі Генеральної Політичної Комісії Всесвітньої Митної Організації [11, с.277].

Крім цього, у функціонуванні окремих органів Всесвітньої Митної Організації можуть брати участь і представники суб'єктів, які не є її членами. Так, у роботі Комітету з Гармонізованої системи, окрім представни-

ків держав та міжнародних організацій, що володіють статусом членів та спостерігачів відповідно, можуть брати участь і представники митних та економічних союзів, таких як АСЕАН, НАФТА та ін. [12].

У практиці міжнародних правовідносин на сучасному етапі зустрічаються й інші варіанти участі одних міжнародних організацій у функціонуванні інших. Наприклад, відповідно до Статуту Продовольчої та сільськогосподарської Організації ООН (ФАО), регіональні організації економічної інтеграції можуть набувати повне членство в цій міжнародній організації [9]. Щоправда, в цьому випадку виникає необхідність у врегулюванні проблеми співвідношення членства цих організацій із паралельним членством держав, що входять також і до їх складу.

Для вступу в будь-яку міжнародну організацію, держави-кандидати повинні відповідати певним критеріям, які зафіксовані в її установчому акті (статуті). При цьому, як відзначав К. Іглтон, вони є критеріями *ipso facto*, що означає, що їм повинні відповідати як і ті держави, які приєдналися до міжнародної організації в подальшому, так і держав-засновниць [13, р. 304].

Водночас, Статут Всесвітньої Митної Організації не містить жодних спеціальних вимог до держав, які прагнуть приєднатися до цієї Організації, окрім необхідності ратифікувати Статут і депонувати документ про приєднання до Конвенції про створення Ради Митного Співробітництва у Міністерстві закордонних справ Бельгії [8].

Таким чином, до Урядів окремих митних територій пред'являються три вимоги щодо членства в Організації згідно зі ст. II Статуту:

- 1) він має бути запропонований Договірною Стороною, відповідальною за здійснення його дипломатичних відносин;
- 2) він має самостійно займатися зовнішньою торгівлею;
- 3) вступ має отримати схвалення Ради Всесвітньої Митної Організації [8].

Такі вимоги, пов'язані із сферою діяльності міжнародної організації, загалом є характерними для міжнародних організацій зі спеціальною правосдатністю. Однак, якщо мова йде про міжнародні організа-

ції універсального характеру там будуть пред'являтися значно більш загальні вимоги. Наприклад, у Статуті Ради Європи передбачається, що, кожний член Ради Європи обов'язково повинен визнати принципи верховенства права та здійснення прав людини і основних свобод усіма особами, які знаходяться під його юрисдикцією, а також повинен відверто та ефективно співпрацювати в досягненні мети Ради» [10].

Станом на сьогодні членами Всесвітньої Митної Організації є 179 держав. За часом вступу, останніми є Південний Судан (18.07.2012), Сомалі (10.04.2012) та Гвінея-Бісау (19.08.2010 р.) [14].

Україна стала членом Всесвітньої Митної Організації у 1992 р. Верховна Рада України 19 червня 1992 р., своєю Постановою від 19 червня 1992 р. погодилася з пропозицією Кабінету Міністрів і від імені України приєдналася до Конвенції про створення Ради Митного Співробітництва 1950 р. [15]. Через тиждень, 26 червня 1992 р., було офіційно оголошено про вступ України у Всесвітню Митну Організацію [14], а Конвенція про створення Ради Митного Співробітництва 1950 р. набула чинності для нашої держави 10 листопада 1992 р. Детальніше про особливості співпраці України та Всесвітньої Митної Організації мова піде в Розділі III дисертаційного дослідження.

До членів Всесвітньої Митної Організації не можуть застосуватися жодні критерії щодо розподілу їх на окремі групи, окрім тих, які передбачені Статутом. У той же час, як відзначає С.В. Ківалов, «грунтуючись на цілому спектрі чинників, таких як робоча мова, географічна наближеність, вже існуючий порядок регіональних структур інших міжнародних організацій, було прийнято рішення про заснування шести робочих регіонів ВМО, а саме:

– Східна та Південна Африка, Західна та Центральна Африка, Північна Африка, Близький та Середній Схід, Далекі Схід, Південна та Південно-Східна Азія, Австралія та Тихоокеанські острови, Північна, Південна, Центральна Америка та Карибський басейн, Європа» [16, с.6].

Як відзначає К. Борисов, Всесвітня Митна Організація, у рамках співпраці своїх

членів на регіональному рівні, створила мережу регіональних вузлів (центрів) зв'язку з обміну інформацією в галузі боротьби з незаконним обігом наркотиків та іншими митними правопорушеннями. Такі центри розміщуються в одній зі столиць держав, що входять до цього регіону. Наприклад, центр зв'язку для країн Центральної та Східної Європи знаходиться у м. Варшава (Польща) [17, с. 300-310].

Аналогічна практика створення центрів (офісів) для співпраці держав-членів на регіональному рівні існує і в рамках інших міжнародних організацій. Так, у ст. X Статуту Продовольчої та Сільськогосподарської Організації ООН (ФАО) встановлено, що в її рамках може бути прийняте: «... рішення щодо регіональних та субрегіональних офісів» [9].

Крім того, географічний принцип, у певних випадках, застосовується при формуванні окремих органів Всесвітньої Митної Організації. Так, членський склад такого органу цієї Організації, як Генеральна Політична Комісія, формується за таким принципом: від Східної і Південної Африки – 1; від Європи – 7; від Далекого Сходу, Південної і Південно-Східної Азії, Австралії та островів Тихого океану – 4; від Північної Африки, Близького і Середнього Сходу – 1; від Північної, Південної та Центральної Америки і країн Карибського басейну – 3; від Західної і Центральної Африки – 1 [11, с. 277].

Якщо говорити про права та обов'язки членів Всесвітньої Митної Організації, то, як вже йшлося вище, вони прописані у її Статуті. Так, відповідно до пункту с) ст. II, кожний член Ради призначає як своїх представників одного делегата. У роботі делегатам допомагають також заступник (один або більше), а також можуть призначатися радники [8]. Крім того, як вказується в пункті а) ст. VI з числа делегатів, щороку обирається Голова Організації, а також двоє або більше його заступників [8].

Крім того, у ст. X встановлюється також те, що держави-члени призначають своїх представників у Постійний технічний комітет Всесвітньої Митної Організації. Як і у випадку делегатів, представники в технічному комітеті можуть мати заступників, а також у

ході їх діяльності їм можуть асистувати експерти [8].

При цьому, не встановлюються вимоги чи повинні такі представники обіймати певні фахові посади в адміністративних органах держави, що їх делегує, наприклад, у їх митних службах (адміністраціях). У той же час, практика міжнародних правовідносин допускає можливість закріплення таких вимог в установчих актах міжнародних організацій. Наприклад, у Статуті Ради Європи передбачається, що в Комітеті Міністрів, який є виконавчим органом цієї міжнародної організації, держави мають бути представлені на рівні міністрів закордонних справ, а в разі якщо вони не мають змоги брати участь в роботі, то їх замісниками бажано теж у ранзі членів уряду [10].

Загальноприйнятою є і норма, щодо можливості призначення додаткових осіб, функціями яких має бути допомога делегатам держав-членів у ході їх діяльності. Так, у п. II ст. II Статуту Продовольчої та сільськогосподарської Організації ООН (ФАО) щодо представництва в Конференції ФАО, встановлено, що: «Кожна країна-член та асоційований член можуть призначати замісників, помічників і консультантів свого делегата» [9]. Аналогічні положення містяться і у п. 1 ст. 5 щодо представництва у Раді ФАО [9].

Практика започаткування співпраці в рамках міжнародних організацій на регіональному і локальному рівні є досить поширеною. Найчастіше вона використовується в міжнародних організаціях з великою кількістю членів, для підвищення ефективності та результативності міжнародного співробітництва у предметній сфері діяльності.

Делегати беруть участь у роботі основних органів Всесвітньої Митної Організації і прийнятті рішень. Згідно з пунктом а) статті VIII кожен член Організації має право брати участь в обговоренні і прийнятті рішень з будь-якого питання. Винятком з цього є прийняття рекомендацій щодо конвенцій, до яких держава не приєдналася – в цьому разі в обговоренні та прийнятті рішень беруть участь тільки ті держави, які є сторонами конвенції [8].

У пункті б) статті VIII прописано процедуру голосування. Так, передбачається,

що рішення приймається більшістю в дві третини голосів присутніх держав-членів. У той же час, необхідною умовою є наявність кворуму, а саме присутність не менше половини держав-членів, які мають право голосу з даного питання [8].

Єдиною підставою для позбавлення держави-члена права голосу, яка передбачена в Статуті Всесвітньої Митної Організації згідно з пунктом с) ст. XII, є несплата членських внесків [8]. Аналогічні жорсткі вимоги щодо необхідності дотримання фінансових умов членства і позбавлення голосу в разі їх порушення містять установчі акти й інших міжнародних організацій. Наприклад, у Статуті Продовольчої та сільськогосподарської Організації ООН (ФАО), а саме в п. 3 ст. IV встановлено, що, «країна-член, яка має заборгованість за платежами своїх фінансових внесків до Організації, не має права голосу на Конференції, якщо розмір її заборгованості дорівнює або перевищує суму внесків, які вона мала сплатити за два попередні календарні роки» [9]. У випадку членства в Раді Європи, то відповідно до ст. IX Статуту Ради Європи: «Якщо член Ради не виконав своїх фінансових зобов'язань, Комітет Міністрів може тимчасово позбавити його права представництва у Комітеті та Консультативній асамблеї до того часу, поки він не виконає ці зобов'язання» [10].

Якщо вести мову про фінансові аспекти членства у Всесвітній Митній Організації, то дане питання врегульоване в ст. XII Статуту. Зокрема, пунктом b) цієї статті передбачається, що видатки з приводу діяльності Організації несуть її держави-члени. Розмір видатків кожної держави встановлюється відповідно до шкали, яка визначається Радою Організації. Внески є щорічними, крім того, держави-члени зобов'язані сплачувати їх у повному розмірі за той рік, коли вони приєдналися до Організації та/або вийшли з неї [8]. Також у пункті а) статті XII встановлено, що видатки щодо роботи делегації в рамках Організації несе кожен член особисто [8].

Порівнюючи врегулювання цього аспекту з іншими організаціями, варто наголосити на тому, що в цілому дані положення не містять будь-яких специфічних особливос-

тей. Так, у ст. XVIII Статуту Продовольчої та сільськогосподарської Організації ООН (ФАО) встановлено, що «кожна країна-член та асоційований член зобов'язується щорічно вносити до Організації свою частку бюджету, яка визначається Конференцією» [9]. У той же час у ній наголошується на диференціації розміру внесків держав-членів та асоційованих членів, а у випадку членів та спостерігачів Всесвітньої Митної Організації таке розрізнення не проводиться.

С.М. Перепьолкін наводить конкретні дані щодо фінансових умов членства у Всесвітній Митній Організації. Так, валютою, в якій вносяться платежі, раніше виступав бельгійський франк, зараз, після введення з 1 січня 2002 р. єдиної валюти для більшості держав-членів Європейського Союзу – «євро», саме ця грошова одиниця і грає роль розрахункової валюти. Найбільшими фінансовими частками є внески США – 120 625 000 (25%), Японії – 80 915 250 (16,77%), Німеччини – 39 468 500 (8,18%), Франції – 24 848 750 (5,15%), Великобританії – 22 484 500 (4,66%), Італії – 20 361 500 (4,22%). Розмір внесків держав-членів Всесвітньої Митної Організації може рік від року змінюватись, але існує мінімальний внесок, який теж майже щорічно змінюється, не сплативши який держава не має права голосу у ВМО та стає неактивною [11, с. 279].

Слід відзначити, що у Всесвітній Митній Організації допускається можливість фінансування державами-членами окремих проєктів і аспектів функціонування організації, ініціаторами якої вони виступають. Наприклад, Російська Федерація внесла пропозицію про впровадження російської мови як робочої мови Комітету з Гармонізованої системи. При цьому, як вказує С.М. Перепьолкін, було наголошено, що Уряд Російської Федерації повністю бере на себе всі витрати, пов'язані з перекладом документів Всесвітньої Митної Організації у цій сфері російською мовою. Як наслідок, дану ініціативу було підтримано і станом на сьогодні російська мова є однією з робочих мов Комітету з Гармонізованої системи [11, с. 288].

Крім того, держави-члени Всесвітньої Митної Організації мають й інші зобов'язання, пов'язані з їх членством у ній.

Наприклад, до таких належить зобов'язання щодо надання інформації. Так, згідно зі ст. IV Статуту Організації, члени повинні надавати будь-яку запитувану інформацію і документи, необхідні для здійснення нею своїх функцій. Винятком з цього правила є тільки секретна інформація, «...розкриття якої буде перешкоджати застосуванню його законів або іншим чином суперечити державним інтересам або зачіпати законні торговельні інтереси будь-якого підприємства, як державного, так і приватного» [8].

Схожі положення щодо зобов'язань із надання інформації містяться і в установчих актах, інших міжнародних організаціях, зокрема Продовольчої та сільськогосподарської Організації ООН (ФАО). Відповідно до п. 2 ст. XI: «...усі держави-члени та асоційовані члени також регулярно передають... статистичну, технічну та іншу інформацію, опубліковану або в інший спосіб видану урядом або таку, яку уряд може без затримки отримати» [9]. У той же час норми, які б встановлювали винятки з цього правила, у цьому випадку не прописані.

Окремі зобов'язання держав-членів були прописані і в Додатку до Конвенції про створення Ради Митного Співробітництва (Статуту Всесвітньої Митної Організації) «Правоздатність, привілеї та імунітети Ради». Зокрема, у Розділі 9 ст. 3 вказується, що держави-члени зобов'язані вживати необхідні адміністративні заходи для звільнення від сплати суми мита або податку або її повернення в разі, якщо Організація робить великі закупівлі майна для офіційних цілей [18].

Крім того, держави-члени, відповідно до Розділу 1 Ст. IV Додатку до Статуту, зобов'язані надавати Всесвітній Митній Організації на своїй території режим, не менш сприятливий, ніж той, що може бути наданий іншому уряду і його дипломатичному представництву, стосовно першочерговості, тарифів і зборів на послуги зв'язку, а також інформаційні послуги. Також Розділ II Додатку передбачає, що офіційна кореспонденція та офіційні повідомлення Організації не підлягають цензурі, за винятком відповідних заходів забезпечення безпеки [18].

Висновки

Підсумовуючи, вважаємо за доцільне відзначити, що членство в Всесвітній Митній Організації в цілому відповідає тенденціям регулювання інституту членства в міжнародних організаціях. За кількісним складом своїх членів, ця Організація належить до найчисельніших. У той же час аналіз положень Статуту Організації, що стосуються питання членства в ній, дозволяє виділити низку особливостей, зокрема:

- членами Всесвітньої Митної Організації можуть бути як держави, так і уряди окремих митних територій, за умови згоди держави, до складу якої вони входять або під суверенітетом якої перебувають;
- участь міжнародних організацій у роботі Всесвітньої Митної Організації можлива виключно на правах спостерігачів;
- не передбачені інші форми членства, що використовуються в практиці міжнародних правовідносин (асоційоване, неповне і т.п.).

Попри ці окремі особливості, членство в Всесвітній Митній Організації відповідає основним засадам інституту членства в міжнародних організаціях на сучасному етапі.

Література

1. Моравецкий В. Функции международной организации. Перевод с чешского / Моравецкий В.; Под ред.: Морозов Г.И. (Вступ. ст.); Пер.: Борин Г.Б., Прудков Н.Г. – М.: Прогресс, 1976. – 384 С.
2. Левицкий Т.И. Юридическая природа и правовое положение Совета Европы. Дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.10 / Т.И. Левицкий – М., 1993. – 263 С.
3. Крылов Н.Б. Принципы участия государств в системе ООН / Н.Б. Крылов – М.: Междунар. отношения, 1986. – 120 С.
4. Лукашук И.И. Международное право. Особенная часть. Изд. 3-е, перераб. и доп. / И.И. Лукашук – М.: Волтерс Клувер, 2005.- 544 С.
5. Поточный М. Правовые вопросы структуры и деятельности международных организаций. Учебное пособие / Поточный М., Шибяева Е.А.. – 2-е изд., перераб. и доп. – М.: Изд-во Моск. ун-та, 1988. – 192 С.

АНОТАЦІЯ

В статті проаналізовано доктринальні підходи до інституту членства в міжнародних організаціях, вказано на їх форми та види. Відображено динаміку вступу держав у Всесвітню митну організацію та розподіл їх на робочі регіони за географічним принципом. Досліджено порядок набуття та правовий статус членів Всесвітньої митної організації. Відображено особливості членства у ВМО.

SUMMARY

This paper analyzes the doctrinal approaches to the institution's membership in international organizations, are on their forms and types. Displaying dynamics States since the World Customs Organization and distribution of the working regions geographically. Investigated the order of acquisition and legal status of members of the World Customs Organization.

6. POSITION AS REGARDS RATIFICATIONS AND ACCESSIONS (as of 30 June 2012) Convention establishing a Customs Co-operation Council Entered into force : 4 November 1952 // The official web-site of the World Customs Organisation. [Electronic source]. Cit. 11.12.2012. Retrieved from – <http://www.wcoomd.org/en/about-us/legal-instruments/conventions.aspx>.

7. Шибаева Е.А. Специализированные учреждения ООН. Международно-правовые аспекты / Е.А. Шибаева – М.: Международный. отношения, 1966. – 112 С.

8. Конвенція про створення Ради Митного Співробітництва від 15 грудня 1950 р. // Офіційний вісник України від 08.04.2005 р. – 2005 р. – № 12. – Ст. 313.

9. Статут Продовольчої та сільськогосподарської організації ООН // Офіційний веб-сайт Верховної Ради України [Електронний ресурс]. Цит. 17.01.2013. Доступно з – http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/995_c17.

10. Статут Ради Європи від 05.05.1949 // Офіційний веб-сайт Верховної Ради України [Електронний ресурс]. Цит. 23.12.2012. Режим доступу : http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=994_001.

11. Міжнародне право ХХІ століття: сучасний стан та перспективи розвитку (до 60-ліття проф. В. М. Репецького) / М. М. Микієвич, М. В. Буроменський, В. В. Гутник [та ін.]; за ред. д.ю.н., проф. М. М. Микієвича. – Львів : ЛА «Піраміда», 2013. – 320 С.

12. Mandat du Comité du Système harmonisé. / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.wcoomd.org/fr/about-us/wco-working-bodies/tarif_and_trade/harmonized_system_committee.aspx.

13. Eagleton C. International Government 3rd ed. / C. Eagleton. – New-York: The Ronald Press Co.: 1957. – 665 P.

14. List of Members with membership date // The official web-site of the World Customs Organisation. [Electronic source]. Cit. 11.12.2012. Retrieved from – <http://www.wcoomd.org/en/about-us/wco-members/~media/WCO/Public/Global/PDF/About%20us/WCO%20Members/List%20of%20Members%20with%20membership%20date.ashx>.

15. Постанова Верховної Ради України Про приєднання України до Конвенції про створення Ради Митного Співробітництва 1950 року №2479-ХІІ від 19.06.1992 р. // Верховна Рада України. – Офіц. вид. – Відомості Верховної Ради України від 01.09.1992. – 1992. – № 35. – Ст. 522.

16. Ківалов С. В. Всесвітня митна організація: історія та сучасність / С.В. Ківалов // Митна справа. – 2009. – № 6. – С. 3-9.

17. Борисов К.Г. Международное таможенное право. 2-е изд., доп. / К.Г. Борисов – М.: Изд-во РУДН, 2001. – 616 С.

18. Додаток до Конвенції про створення Ради Митного Співробітництва від 15 грудня 1950 р. «Правоздатність, привілеї та імунітети Ради» // Офіційний вісник України від 08.04.2005 р. – 2005 р. – № 12. – Ст. 313.